

УДК 342.9

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЧЕРГОВИМИ ЧАСТИНАМИ ПОЛІЦІЇ ОХОРОНИ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ

Наталія ДОМБРОВАН,
начальник відділу організації наукової роботи
Одеського державного університету внутрішніх справ

Ірина ТЕСЛЮК,
кандидат юридичних наук, провідний науковий співробітник
відділу організації наукової роботи
Одеського державного університету внутрішніх справ

АНОТАЦІЯ

Розглянуто питання щодо забезпечення черговими частинами поліції охорони публічної безпеки та порядку. Зазначено, що оперативне управління, яке здійснюється черговою частиною органів поліції, має бути спрямоване на забезпечення ефективного розвитку всієї керованої системи (сил і засобів, які задіяні на забезпечення публічної безпеки та порядку) за мінливих внутрішніх і зовнішніх умов. Виокремлено етапи оперативного управління силами і засобами органу (підрозділу) поліції та виділено основні джерела інформації, на які реагує чергова частина.

Наголошено, що чергова частина органу поліції, по суті, є основним суб'єктом інформування про стан поточної оперативної обстановки відповідного органу (підрозділу) поліції. Оптимізація інформаційного забезпечення чергових частин органів поліції впливає на ефективність не тільки їх діяльності, але й органу (підрозділу) поліції загалом.

Ключові слова: чергова частина, оперативне управління, підрозділ Національної поліції України, публічна безпека, публічний порядок, оперативне реагування.

PROVIDED BY BLACK PART OF POLICE PROTECTION OF PUBLIC SECURITY AND ORDER

Natalia DOMBROVAN,
Head at the Department of Scientific Work
of Odessa State University of Internal Affairs

Iryna TESLIUK,
Candidate of Law Sciences, Senior Researcher
of Department of Organization of Scientific Work
of Odessa State University of Internal Affairs

SUMMARY

The issue of providing the next parts of the police with public security and order protection is considered. It is noted that operational management, carried out by the next part of the police authorities, should be aimed at ensuring the effective development of the entire managed system (forces and means involved in ensuring public safety and order) in changing internal and external conditions. The stages of operational control of the forces and means of the police body (unit) are singled out and the main sources of information that the next part responds to are identified.

It is stressed that the regular part of the police body is essentially the main subject of informing about the state of the current operational situation of the relevant police unit (unit) of the police. The optimization of information provision of the next parts of the police body affects the effectiveness of not only their activities, but also the police unit (unit) of the police as a whole.

Key words: the next part, operative management, the unit of the National Police of Ukraine, public security, public order, operational response.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення розвиток усіх сфер життєдіяльності нашої держави окреслений низкою важливих суспільних проблем. Зокрема, одним з актуальних питань є публічна безпека та порядок, забезпечення якого певним чином залежить від оперативного управління підрозділів Національної поліції України. Вдосконалення форм і методів забезпечення публічної безпеки та порядку істотно залежить від гнучкості і динамічності у використанні сил і засобів підрозділами Національної поліції на території, що обслуговується.

Актуальність теми дослідження. Відповідно до чинних нормативних актів України саме на чергову службу органів (підрозділів) Національної поліції України поклада-

ний обов'язок оперативного управління силами і засобами, задіяними на забезпечення публічної безпеки та порядку.

Таке забезпечення досягається за допомогою: комплексного використання сил і засобів органу (підрозділу) поліції і громадськості; правильним, глибоко продуманим їх розміщенням у суворій відповідності з рішенням начальника органу (підрозділу) поліції про організацію забезпечення публічної безпеки та порядку, удосконаленням системи управління усіма видами службових нарядів. Однак необхідність глибоких теоретико-прикладних досліджень, на нашу думку, зумовлена не повністю розкритим питанням щодо оперативного управління чергових частин, які забезпечують публічну безпеку та порядок.

Стан дослідження. Вивчення окремих питань щодо діяльності чергових частин Національної поліції були предметом дослідження широкого кола науковців (зокрема це А.Х. Міндагулов, В.С. Караханов, Г.А. Туманов). Проте варто зазначити, що є гостра потреба по-новому дослідити питання оперативного управління силами та засобами чергових частин щодо забезпечення публічної безпеки та порядку.

Метою і задачею статті є дослідити забезпечення черговими частинами поліції охорони публічної безпеки та порядку.

Виклад основного матеріалу. Стосовно підрозділів Національної поліції сутність оперативного управління, як правило, пов'язують зі швидким здійсненням заходів (операцій) для вирішення завдань, які раптово виникають. З огляду на це загальне посилення, досліджуючи питання організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України, деякі науковці дають таке визначення: «Оперативне управління – це процес цілеспрямованого впливу суб'єкта на об'єкт, при якому найбільш важливим показником є оперативність, швидкість здійснення намічених заходів» [1, с. 38].

Але варто зазначити, що В.П. Нагребельний у цьому визначенні оперативного управління помітив безліч недоліків. На думку автора, ці недоліки полягають: по-перше, у порівнянності поняття «оперативність» та «швидкість» поза кількісними вираженнями, порівнянних із конкретними критеріями; по-друге, в неправильному зведенні оперативного управління до вирішення «завдань, які виникають» у відриві від забезпечення реалізації раніше прийнятих найважливіших рішень (наприклад, заздалегідь запланованих заходів); по-третє, наведене поняття доконало не розкриває специфіки оперативного управління, тому що воно може бути використане для визначення будь-якого управління, адже найбільш важливе питання про характер цілей залишено відкритим і, крім того, немає жодних підстав вважати, що в інших випадках вплив здійснюється «неоперативно» і «нешвидко» [2, с. 26].

Вищевказані недоліки поняття «оперативна управління», безумовно, цілком поширюються і на діяльність чергових частин органів поліції. Так, відповідно до загальноприйнятої точки зору, функціонування будь-якої системи управління спрямоване на досягнення конкретних цілей. Тому є градація цілей: близькі, проміжні, далекі тощо [3, с. 67–78].

Рішення про організацію охорони публічної безпеки та порядку на території, що обслуговується, керівником приймається щодоби та оформляється у вигляді постової відомості розміщення патрульних нарядів. У цьому рішенні визначається загальне завдання підрозділів Національної поліції України – забезпечення публічної безпеки та порядку на конкретну добу, з огляду на сформовану оперативну обстановку. Іншими словами, визначається конкретна мета – надійне забезпечення публічної безпеки та порядку на території, що обслуговується, протягом доби, одним зі способів досягнення якої є різні напрями діяльності окремих працівників і спеціальних груп (нарядів різних служб поліції, СОГ, груп оперативного реагування та інших) як об'єктів та чергових частин органів поліції, які виступають суб'єктами оперативного управління. Отже, оперативне управління силами і засобами органу (підрозділу) поліції, здійснюване черговою частиною органу поліції, насамперед, орієнтоване на кінцеві результати в сфері охорони публічної безпеки та порядку. Внаслідок цього, думаємо, головною метою оперативного управління, суб'єктом якого є чергова частина органу поліції, є забезпечення ефективної діяльності його об'єктів з охорони публічної безпеки та порядку на території, що обслуговується.

Водночас наведене положення потребує уточнення. Це зумовлено тим, що, по-перше, будь-яка діяльність у буквальному значенні складається із здійснення конкретних заходів (операцій) у певних зовнішніх і внутрішніх умовах. По-друге, як показує практика, підрозділи поліції, значною мірою піддані впливу динамічно мінливого зовнішнього середовища функціонування, причому амплітуда його коливань, що особливо характерно для сучасних умов, часом порушується дуже різко. Крім цього, в процесі забезпечення публічної безпеки та порядку можливі зміни і внутрішніх умов, що викликає відхилення параметричного характеру (раптова хвороба працівників із числа нарядів поліції, СОГ, груп оперативного реагування, несправності автотранспорту, засобів зв'язку, відсутність автотранспорту, відсутність оперативно-технічних можливостей тощо). Тому готовність протистояти негативним змінам оперативної обстановки, успішно виконати свої функції у разі її ускладнення є найважливішою умовою діяльності підрозділів Національної поліції України із забезпечення охорони публічної безпеки та порядку.

Отже, оперативне управління, що здійснюється черговою частиною органів поліції, має бути спрямоване на забезпечення ефективного розвитку всієї керованої системи (сил і засобів, які задіяні на забезпечення публічної безпеки та порядку) за мінливих внутрішніх і зовнішніх умов.

Зі змісту цілей оперативного управління очевидна його багатогранність: воно охоплює всі сторони діяльності підпорядкованих сил щодо забезпечення публічної безпеки та порядку, і в його реалізації в тій чи іншій мірі беруть участь усі управлінські ланки (начальник, штаб, чергова частина та ін.), а іноді, зокрема, внаслідок різкого ускладнення оперативної обстановки, в суб'єкти управління апарату, який за статусом вищий (наприклад, чергова частина НПУ).

Відомо, що процес забезпечення публічної безпеки та порядку на території, що обслуговується, протікає безупинно. Отже, оперативне управління його ефективним забезпеченням також здійснюється (повинне здійснюватися) на постійній основі. Враховуючи це і беручи до уваги, що кожна діяльність складається з певного набору операцій, оперативне управління із забезпечення публічної безпеки та порядку на території, що обслуговується, може бути представлено у вигляді управлінських циклів, які змінюють один одного і кожен з яких містить конкретні робочі операції.

Оперативне управління силами і засобами органу (підрозділу) поліції складається з таких етапів:

- збір, накопичення, вивчення та аналіз інформації, яка має відношення до оперативної обстановки по лінії забезпечення охорони публічної безпеки та порядку;
- розробка, прийняття та передача управлінських рішень щодо забезпечення охорони публічної безпеки та порядку;
- організація виконання управлінського рішення щодо забезпечення охорони публічної безпеки та порядку;
- контроль за роботою та облік результатів у сфері управління забезпечення охорони публічної безпеки та порядку;
- корегування першочергового управлінського рішення та регулювання системи управління, яке зумовлюється результатами контролю та обліку.

Тут відображаються лише найважливіші робочі операції оперативного управління силами і засобами щодо забезпечення публічної безпеки та порядку, в яких чергові частини органів поліції виступають у ролі одного із суб'єктів їх реалізації. Жодним із названих елементів не можна знехатити, через жоден із них не можна «переступити» у процесі організації оперативного управління на науковій основі.

Варто звернути увагу на те, що повний управлінський цикл відбувається протягом двох діб. Це зумовлено тим,

що в цьому разі перші два етапи процесу управління здійснюються у першу добу, а наступні три – у другу. Оскільки відповідно до вимог нормативних актів МВС України [4] рішення про розміщення сил і засобів для забезпечення охорони публічної безпеки та порядку на наступну добу приймається керівником, з урахуванням оперативної обстановки, до вісімнадцятої години, очевидно, що стадія «оперування операцією», вироблення й ухвалення управлінського рішення щодо забезпечення охорони публічної безпеки та порядку реалізується в межах доби, яка передусє власне організації цього процесу відповідно до прийнятого рішення.

Як показує практика, саме чергові частини органів поліції є основними суб'єктами збору, накопичення, вивчення й аналізу первинної інформації про зміни оперативної обстановки на території обслуговування, що, своєю чергою, дає змогу розглядати їх як суб'єктів інформування. Також оперативний черговий – це особа, що наділена тільки її властивими професійними та особистими якостями, тому у кожному окремому випадку досить очевидно, що вірогідність інформації, отриманої різними оперативними черговими, буде неоднорідною. Викладене показує, яка важлива роль оперативного чергового як суб'єкта інформування про стан оперативної обстановки на території, що обслуговується.

За результатами практичної діяльності можна виділити такі основні джерела інформації:

- а) скарги, заяви і повідомлення про вчинені кримінальні правопорушення та інші події;
- б) розпорядження керівника органу поліції;
- в) збір, опрацювання і доповідь керівникам органу (підрозділу) поліції відомостей про оперативну обстановку на території обслуговування, передача їх до чергової служби вищої рівня, а також інших органів державної влади та місцевого самоврядування;
- г) вказівки місцевих органів влади і управління, прокуратури, рішення судів;
- г) повідомлення працівників різних служб і підрозділів поліції;
- д) сигнали технічних пристроїв;
- е) повідомлення різних засобів масової інформації;
- є) повідомлення громадських формувань.

Інформація з джерел та різних каналів зв'язку надходить до чергової частини органу поліції у такому вигляді: особисте звернення заявників; інформація, прийнята за «102» та іншими технічними засобами зв'язку (телефаксами, комп'ютерною мережею та ін.); сигнали охоронної сигналізації, а також безпосередньо від патрульних нарядів поліції.

З усієї різноманітності інформації, що проходить через чергову частину органу поліції, чергова зміна зобов'язана зібрати, обробити, узагальнити і видати керівнику такі види інформації:

- про сили і засоби органу (підрозділу) поліції загалом (відомості про склад добового наряду чергової частини органу поліції, СОГ і групи оперативного реагування, кількість і види патрульних поліцейських нарядів, задіяних на забезпечення охорони публічної безпеки та порядку, і їх фактичну наявність та режим роботи, порядок контролю за ними, задіяні у чергуванні сили громадськості, кількість та стан засобів зв'язку, транспорту, озброєння тощо, про стан дисципліни, факти порушення законності), про міжрегіональні заходи і хід реалізації заходів органу (підрозділу) та його служб;

- про стан злочинності, стан забезпечення публічної безпеки та порядку на території, що обслуговується (відомості про розкриті злочини, надзвичайні події і виявлені адміністративні правопорушення, нерозкриті злочини, їх

види і кількість, структуру і «географію» правопорушень, кількісні та якісні характеристики правопорушників, дані про злочинці, які знаходяться в розшуку, інформація про зниклих осіб, оперативну обстановку в ізоляторах тимчасового тримання, слідчих ізоляторах, установах виконання покарань, розташованих на території обслуговування, дорожньо-транспортні пригоди, пожежі та інші дані, що характеризують стан публічної безпеки та порядку на території, що обслуговується);

- про фактори середовища функціонування, які ускладнюють оперативну обстановку чи потребують посилення охорони публічної безпеки та порядку (відомості про заплановані масові заходи: демонстрації, мітинги, страйки, пікетування, спеціальні проїзди, походи, спортивні естафети по вулицях населених пунктів; про стан доріг та водойм, санітарно-епідеміологічну обстановку, стан пожежної безпеки на об'єктах та окремих місцевостях (лісових масивах, торфовищах) території, що обслуговується; про дислокацію виборчих дільниць у дні підготовки і проведення виборів; про маршрути і час інкасації окремих об'єктів, дислокацію банків та пунктів обміну валют; про майбутні багатолюдні весілля, судові процеси, приводи на військову службу, про час та місце відправлення релігійних культів та ставлення до них населення; про порядок роботи розважальних комплексів та інші необхідні дані).

Крім цього, чергова частина органу поліції має здійснювати збір інформації про заходи, прийняті по конкретних заявах і повідомленнях, про вжиті заходи та оперативність реагування служб, підрозділів та окремих працівників поліції на надзвичайні події, майбутні заходи органу загалом чи окремих його служб і підрозділів (наприклад про операції з профілактики і припинення окремих видів злочинів, ліквідації стійких злочинних груп, затримання небезпечних злочинців) тощо.

Проведений аналіз вихідної інформації, що надається черговою частиною органу поліції керівнику органу (підрозділу) поліції, дає змогу визначити, що для чергової зміни практичний інтерес в основному становлять дані про поточну оперативну обстановку. У процесі збору інформації черговою зміною здійснюється її обробка (виділення з усього потоку інформації відомостей і даних, які заслуговують на увагу, їх фіксація та документування у відповідних книгах, журналах чи інших накопичувальних (носіях), систематизація та узагальнення).

Водночас варто зазначити, що, як і будь-який інший суб'єкт управління, чергова частина органу поліції надає керівнику і попередню інформацію. Причому попередня інформація видається добовим нарядам чергових частин органів поліції у двох режимах – регулярно й екстрено. Регулярно, тобто, як у нашому разі, до визначеного терміну, зазначеного керівником органу, надається, як правило, інформація про стан оперативної обстановки. Іншим прикладом регулярної інформації, що надається у встановленому порядку черговою частиною органу поліції, є інформування прибуваючих на службу начальника, оперативний та інспекторський склад, патрульні поліцейські наряди органу поліції. В екстреному порядку видається (направляється), як правило, інформація про окремі правопорушення, злочини, інші події. При цьому існує два види екстреної інформації: позачергова оперативна інформація та інша оперативна інформація [1, с. 168–174].

Висновки. Проведене нами дослідження показало, що регулювання системи управління щодо забезпечення публічної безпеки та порядку вищим суб'єктом управління прямо залежить від діяльності чергової частини органу поліції, оскільки доведення вказівок і розпоряджень до виконавців тут, як правило, здійснюється черговою змі-

ною. Водночас без своєчасного і якісного доведення управлінських рішень із часткових питань забезпечення публічної безпеки та порядку до виконавців, неможливо виконати поставлені цілі. Крім того, варто визнати, що і під час коригування наряд чергової частини органу поліції, по суті, також є основним суб'єктом доведення до безпосередніх виконавців змін і доповнень у режимі організації забезпечення публічної безпеки та порядку.

Чергова частина органу поліції, по суті, є основним суб'єктом інформування про стан поточної оперативної обстановки відповідного органу (підрозділу) поліції. Отже, оптимізація інформаційного забезпечення чергових частин органів поліції впливає на ефективність не тільки їх діяльності, але й органу (підрозділу) поліції загалом.

Список використаної літератури:

1. Організація діяльності поліції зарубіжних країн : [навч. посіб.] / В.О. Зарасило, В.О. Басс, І.Р. Курилін, С.І. Братков. К.: Акад. управління МВС, 2007. 250 с.
2. Нагребельний В.П. Громадський порядок. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю.С. Шемшученка (голова редкол.) та ін. Київ: Укр. Енцикл., 1998. Т. 1: А-Г. С. 639.
3. Сергеев А.В. Правові основи діяльності органів внутрішніх справ в умовах надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. Право і Безпека. 2012. № 2. С. 118–120.

4. Проневич О.С. Моделі управління поліцією: аналіз зарубіжного досвіду. Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності: зб. наук. праць. 2009. № 1. С. 145–167.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Домброван Наталія Василівна – начальник відділу організації наукової роботи Одеського державного університету внутрішніх справ

Теслюк Ірина Олександрівна – кандидат юридичних наук, провідний науковий співробітник відділу організації наукової роботи Одеського державного університету внутрішніх справ

INFORMATION ABOUT AUTHORS

Dombrovna Natalia Vasilivna – Head at the Department of Organization of Scientific Work of the Odessa State University of Internal Affairs

dombrovann@gmail.com

Tesliuk Iryna Oleksandrivna – Candidate of Law Sciences, Senior Researcher of Department of Organization of Scientific Work of Odessa State University of Internal Affairs

Irinatesliuk@gmail.com